

Pripomíname si ...

Október 2020

2. októbra

Hendrich, Vladislav Erich

„(2. 10. 1900 Viedeň, Rakúsko – 23. 1. 1983 Bratislava, Slovensko)

- organizátor turistiky, úradník
- študoval na reálnom gymnáziu vo Viedni
- stal sa úradníkom štátnej nemocnice, colníkom v Bratislave, Skalitom a Čadci
- pracoval ako účtovník, nosič a údržbár chaty Kamzík vo Vysokých Tatrách
- bol dopravným úradníkom, skladníkom v Československých stavebných závodoch, skladníkom športovej predajne v Bratislave
- stal sa členom Spolku tatranských horolezcov IAMES, prvej horolezeckej organizácie v ČSR
- venoval sa horolezectvu a vysokohorskej turistike, doplnkovo i vodnej a lyžiarskej turistike
- okrem čs. pohorí absolvoval výstupy v rakúskych a juhoslovenských Alpách, Dolomitoch, na Kaukaze
- bol funkcionárom horolezeckých a turistických spolkov a organizácií, značkárom a učiteľom turistiky
- prvý zaslúžilý majster turistiky na Slovensku
- bol vyznamenaný viacerými športovými medailami, Zlatým odznakom IAMES-u, Zlatou medailou M. Tyrša (Mináč 1987, s. 316)¹.

5. októbra

Zvarík, František

„(5. 10. 1935 Bánová, okr. Žilina – 1. 5. 1998 Poprad)

- lekár
- absolvoval gymnázium, promoval na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a neskôr si urobil atestáciu 1. stupňa v odbore gynekológia a pôrodnictvo
- nastúpil ako sekundárny lekár do Okresného ústavu národného zdravia v Poprade
- pracoval ako okresný školský lekár a sekundárny lekár na gynekológii
- neskôr sa stal ambulantným gynekológom a odborným ženským lekárom
- pôsobil ako samostatne pracujúci lekár na gynekologickej ambulancii a ako posudkový lekár (Kollárová 2004, s. 219)².

¹ MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. 1987.

² KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. *Biografický slovník mesta Poprad*. 2004.

5. októbra

Luczy, Gustáv Alexander

„(5. 10. 1900 Gelnica – 26. 8. 1977 Spišská Sobota)

- obchodník, horolezec, skialpinista
- Gustáv Luczy absolvoval Obchodnú akadémiu s maturitou
- pôsobil ako obchodník v Poprade, vedúci závodného stravovania v Mangánorudných baniach vo Švábovciach, kvalitár a bezpečnostný technik vo Veľkoobchode s potravinami – Zdroj v Poprade
- so svojím bratom Friszom a Maurerom patrili k priekopníkom horolezectva a skialpinizmu vo Vysokých Tatrách
- o svojich túrach si viedol denník
- celkovo uskutočnil cez 600 túr
- zahynul pri zostupe zo Širokej veže (Kollárová 2004, s. 136-137)³.

Gustáv Alexander Luczy v médiách:

https://sk.wikipedia.org/wiki/Gust%C3%A1v_Alexander_Luczy

https://www.wikizero.com/sk/Gust%C3%A1v_Alexander_Luczy

https://www.poprad.sk/download_file_f.php?id=509625

13. októbra

Alť, Martin

„(11. 12. 1824 Spišské Vluchy, okr. Spišská Nová Ves – 13. 10. 1900 Ľubica)

- cirkevný spisovateľ
- študoval na gymnáziu v Levoči, Miškovci, Rožňave, teológiu absolvoval v Spišskej Kapitule
- bol rímskokatolícky kaplán v Markušovciach a Kežmarku, profesorom teológie v bohosloveckom učilišti v Spišskej Kapitule a farárom v Ľubici
- stal sa prívržencom rodiaceho sa slovenského politického katolicizmu
- bol autorom práce na obranu cirkevných majetkov a elégií
- prispieval do Katolíckych novín
- podporoval Spolok sv. Vojtecha
- svoju knižnicu daroval kapitulskej knižnici
- propagoval ovocinárstvo a protialkoholické hnutie (Mináč 1986, s. 50).⁴

³ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. *Biografický slovník mesta Poprad*. 2004.

⁴ MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. 1986.

24. októbra

Kňazovický, Pavel

„(30. 12. 1918 Ružomberok – 24. 10. 1980 Poprad)

- lekár
- ľudovú školu a reálne gymnázium absolvoval v Ružomberku
- navštevoval Lekársku fakultu Karlovej univerzity v Prahe, potom Lekársku fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave
- do vojenskej služby pracoval ako externý lekár v Štátnej nemocnici v Žiline
- po jej skončení bol sekundárnym lekárom v Štátnej nemocnici v Liptovskom Mikuláši (Palúdzke), potom sekundárnym lekárom v Štátnej nemocnici v Žiline, kde pracoval na detskom oddelení
- získal titul odborného lekára pre detské choroby
- pracoval ako prednosta detského oddelenia v Okresnej nemocnici v Poprade
- urobil si špecializáciu 2. stupňa v odbore pediatria
- pokračoval vo svojej funkcii v novej nemocnici v Poprade, do ktorej sa presťahovalo jeho oddelenie
- po dovŕšení dôchodkového veku odišiel a bola mu ponechaná ambulancia samostatne pracujúceho pediatra
- zastával funkciu okresného pediatra pre okres Poprad
- na detskom oddelení viedol doškolenie stredného zdravotníckeho personálu
- bol členom Sokola a Československého Červeného kríža
- medzi jeho záujmy patrilo rybárčenie (Kollárová 2004, s. 111)⁵.

24. októbra

Lam, Šebastián Ambrosius

„(23. 8. 1544 Kežmarok – 24. 10. 1600 Kežmarok)

- filozof, náboženský spisovateľ
- študoval v Kežmarku
- pôsobil ako učiteľ v Spišskej Belej a v Spišskej Sobote
- neskôr odišiel na univerzitu do Wittenbergu a po návrate sa stal rektorom kežmarského lýcea
- potom odišiel do Prešova, kde bol evanjelickým farárom
- po čase sa vrátil do Kežmarku, kde pôsobil ako farár
- stal sa prívržencom kalvinizmu
- pod ochranou rodiny Tököli viedol vieroučné spory hlavne s učiteľmi šľachtickej školy Gregora Horvátha Stansitha v Strážkach
- Evanjelické synody v Levoči a v Prešove ho obvinili z kryptokalvinizmu, synoda v Sabinove ho obvinila ako falošného proroka a kalvinistu
- jeho rozsiahla korešpondencia s riaditeľom cisárskej dvornej a štátnej knižnice Hugom Blotiom patrí ku vzácnym prameňom ideí neskorého humanizmu
- bol horlivým spisovateľom teologických polemických prác európskeho významu
- vydal spevník so 146 vlastnými piesňami a písal aktuálne Modlitby proti Turkom a Tatárom. Z jeho diel: Antithesis uniuquiditatis et orthodoxae doctinae de Persona Christi (?); Zerbst 1591; Kurze

⁵ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. *Biografický slovník mesta Poprad*. 2004.

Wiederholung der reinen Lehre der Stadt Kesmark (Krátke zhrnutie čistého učenia mesta Kežmarok), Erfurt 1598; Defensio orthodoxae doctrinae (?), Zerbst 1598; Declaratio... exorcismi... in arce Kesmarkiensis (?), Zerbst 1598 (Baráthová 2009, s. 177-178)⁶.

Šebastián Ambrosius Lam v médiách:

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100048569?rskey=HJBOfl&result=4>

25. októbra

Korsch (Korš), Bohumil

„(25. 10. 1895 Hniezdne – 25. 1. 1984 Poprad, pochovaný v Kežmarku)

- pedagóg
- učiteľskú službu vykonával ako tajomník školského inšpektorátu v Kežmarku
- učil v školskom obvode Kežmarok, Stará Ľubovňa, Spišská Sobota a Spišská Stará Ves
- neskôr pracoval na Štátnej meštianskej škole v Kežmarku
- vyučoval matematiku, fyziku, chémiu a rysovanie
- potom sa znova stal tajomníkom školského inšpektoriátu, kde sa postaral o vybudovanie katolíckeho kruhu
- bol predsedom divadelných krúžkov a členom spevokolu
- stal sa tajomníkom Odboru Matice slovenskej
- začal organizovať s riaditeľom Berného úradu Zoubkom stavebné družstvo pre rodinné domky na Huncovskej ulici v Kežmarku
- v Dobrovoľnom hasičskom zbore v Kežmarku bol vo funkcii pokladníka
- neskôr zastával rôzne funkcie v Okresnom výbore dobrovoľného hasičského zboru ako pokladník, revízor a potom podveliteľ okresného zboru
- bol tajomníkom Okresnej starostlivosti o mládež, tajomníkom v Ovčiarskom spolku, v Pašienkovom družstve a po II. svetovej vojne bol v JRD vo funkcii predsedu revíznej komisie
- po čase sa stal školským inšpektorom pre okresy Kežmarok, Stará Ľubovňa, Spišská Stará Ves a pre vrátené slovenské dediny z Poľska
- mal pod sebou 122 škôl“ (Korsch)⁷
- „po vojne začal B. Korsch znova vyučovať na meštianke v Kežmarku
- bol vedúcim Okresného pedagogického strediska v Kežmarku
- odišiel do dôchodku, ale ešte takmer 10 rokov vypomáhal ako „učiteľ dôchodca“
- B. Korsch umrel po nevydarenej operácii bedrového kĺbu
- po dlhom ležaní dostal zápal pľúc, ktorému podľahol (Baráthová 2009, s. 160)⁸.

⁶ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

⁷ KORSCH, Bohumil. Archívne materiály rodiny Lukánovej z Košíc.

⁸ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

Udalosti (vyberáme ...)

675. výročie (1345)

Vznik obce Bušovce (okres Kežmarok)

„Bušovce ležia pri hlavnej ceste vedúcej zo Spišskej Belej (4 km) do Podolínce (6 km). Nachádzajú sa severovýchodne od Spišskej Belej pri sútoku Popradu s ľavostranným prítokom riečky Biela. Chotár sa rozprestiera v severovýchodnej časti Kežmarskej pahorkatiny a v Ľubickom predhorí Levočských vrchov. Zväčša je plochý a odlesnený. Nadmorská výška v strede obce je 593 m n. m. a v chotári 585-675 m n. m. Rozloha obce je 903 ha. Archeologické nálezy potvrdzujú nepretržité osídlenie už od staršej doby kamennej. Obec vznikla pod názvom Stragar, ktorý v roku 1286 dostali od kráľa Ladislava IV. predkovia rodiny Švábiocov (Sváby). Ako sídlo fary sa spomína v listine z roku 1345 pod názvom Bussundorf. Neskôr je známa pod názvom Busson (1348), Bussocz alias Bauschendorff (1564), Bausendorf (1773), Bussowce (1808), maďarsky Busóc, nem. Bauschendorf a od roku 1948 Bušovce. Vyvinutá obec sa spomína v roku 1345 s farou. Desiatok z obce patrili kanoníkovi zo Spišskej Kapituly. V roku 1787 mala obec 81 domov a 589 obyvateľov, v roku 1828 mala 98 domov a 730 obyvateľov. Zamestnávali sa poľnohospodárstvom, tkaním a bielením plátna. Majiteľmi boli prevažne Nemci. Slováci boli zväčša poľnohospodárski robotníci. Do roku 1940 tu fungoval liehovar. Po druhej svetovej vojne boli tunajší Nemci vysídlení a obec bola osídlená novým obyvateľstvom. Obec pri svojej administratívnej činnosti používala dve pečate so znakom. Prvá pochádza možno ešte zo 17. storočia. Najvýznamnejšou pamiatkou je rímskokatolícky kostol sv. Vavrinca Diakona, pôvodne gotický zo 14. storočia, v 17. storočí barokovo prestavaný. Evanjelický kostol bol postavený v roku 1818, neogoticky upravený koncom 19. storočia. V súčasnosti sa využíva na bohoslužobné účely jedenkrát za rok. Kultúrnou pamiatkou je Kúria – dom s hospodárskymi budovami, bývalý Poľnonákup. K dispozícií je pošta, obchod potravín, rímskokatolícky farský úrad (Anonym 2015)⁹.

⁹ ANONYM. *Naša Obec*. 2015.

175. výročie (1845)

Založenie strojárkej výroby v Poprade-Matejovciach (Tatramat)

„Začiatky strojárkej výroby v Tatramate sa podľa dostupných materiálov datujú od r. 1845, kde miestny rodák a obchodník so železným tovarom C. A. Scholtz (1799-1881) rozšíril dovtedajšiu primitívnu výrobu klinec v skromne zariadenej dielni ešte o výrobu česadiel na dobytok. Z tejto primitívnej výroby postupne technickým zdokonaľovaním a používaním strojov sa vyvíjala továrenskú výroba so širokým sortimentom plechárskych výrobkov: pocínovaný a pozinkovaný tovar, rôzne drobnosti pre domácnosť a pod. Na začiatku tejto výroby pracoval majiteľ s tromi robotníkmi. V roku 1870 mala dielňa 32 robotníkov. Pôvodný zdroj výroby energie – konský gápel – bol postupne do r. 1884 nahradený vodným kolesom, tepelným motorom a neskôr parným motorom. Do prevádzky boli dané ťažné lisy. Do konca 19. storočia stúpol počet pracovníkov na 160 ľudí. Na rozvoji podniku mali zásluhu synovia C. A. Scholtza, neskôr vnuci, ktorí svoje skúsenosti a vysokoškolské vedomosti, získané v Nemecku, využili na rozvoj továrne. V roku 1901 továrenský komplex pozostával už zo 7 objektov. V roku 1903 bola otvorená nová smaltovňa. V tom čase boli budované aj robotnícke kolónie. V roku 1909 bola zriadená elektráreň. Prvá svetová vojna, keď mala továreň už zastavanú plochu 25 000 m² a pracovalo v nej okolo 800 zamestnancov, im veľmi pomohli vojenské objednávky na výrobu kotlíkov, poľných fliaš, vojenských česadiel na kone, menážnych misiek, poľných pohárov a vojenských prílb. V roku 1917 bola dobudovaná závodná vlečka. Prepravu zabezpečovala benzínová lokomotíva.

Dňa 27. 10. 1945 bola firma C. A. Scholtza znárodnená. Prvé roky po skončení II. svetovej vojny boli veľmi ťažké. Sortiment výroby ostával na pôvodnom stupni, určený prevažne len pre tuzemsko. Dňom 26. 7. 1948 bol podnik premenovaný na Kovosmalt, n. p. so sídlom v Bratislave a dňom 25. 7. 1949 bol zriadený samostatný podnik Spojené smaltovne, n. p. so sídlom v Matejovciach. Dňa 3. 2. 1950 bol podnik premenovaný na Tatrasmalt, n. p., Matejovce. V 60-tych rokoch nastal rozvoj fabriky a súčasne aj vzrast objemu vývozu. Inovácia výrobného programu sa prejavila v roku 1961, kde sa zaviedla výroba elektrických ohrievačov a v roku 1970 výroba automatických práčok z francúzskej licencie. V roku 1974 bol podnik premenovaný na Tatramat, n. p., Matejovce, neskôr Poprad (Pavlovčin 1985, s. 7, 8 a 11)¹⁰. V roku 1992 bol Tatramat sprivatizovaný. Spoločnosť Whirlpool postupne prebrala 100% výroby automatických práčok a bielej techniky. Spoločnosť Stiebel eltron zastrešila výrobu ohrievačov vody. Závod prešiel výraznou modernizáciou, ktorá prispela k zvýšeniu kvality a spoľahlivosti vyrábaných produktov.

¹⁰ PAVLOVČIN, Ján, Jozef URBAN, Peter KARABIN a Jozef REPČÁK. *Tatramat, n. p., Poprad nositeľ radu práce : 1845-1985*. 1985.

110. výročie (1910)

Vznik malej vodnej elektrárne Turbína pri Kežmarku a Huncovciach

„V časoch, keď bola elektrotechnika ešte v kolíske a keď sa objavila Francisova turbína, prišiel Karol Wein (vlastník fabriky Tatraľan v Kežmarku) s myšlienkou napojiť fabriku na elektromotory. S touto víziou, ktorú považoval za prevratnú, začal zháňať miesto pre novú elektráreň. V neďalekej obci Huncovce stál ešte v minulom storočí starý mlyn, ku ktorému viedol prírodný kanál. Aj keď mlyn neskôr zanikol, prírodný kanál tu zostal. To všetko hralo Karolovi Weinovi do karát a keď o sto metrov nižšie vykúpil pozemky, kde vystaval novú budovu, uzrela svetlo sveta huncovská Turbína. Francisove turbíny spolu s generátormi od Ganz felé Budapešť doniesli z dnešného Maďarska po železnici. Prvú elektrickú energiu vyrábala elektráreň v skúšobnej prevádzke v roku 1910. Išlo o jedinú raritu na Slovensku, ktorá sa mohla popýšiť dvomi originálnymi francisovými turbínami, ako aj generátormi i budímkami, ktoré sú v neustálej prevádzke, pričom huncovská Turbína prešla len minimálnou automatizáciou. Prvá svetová vojna zasiahla do osudov vodnej elektrárne len minimálne. Medzivojnové obdobie sa vyznačovalo vynájdением kaplánovej turbíny, tá francisova, na prietokové vody, je však dodnes neprekonaná. Okrem toho, že je neškodná pre životné prostredie, má aj veľké pozitíva. Prietokovú vodu totiž okysličuje a v blízkosti Turbíny ste tak v minulosti mohli nájsť množstvo rýb. Aj keď Poprad i Kežmarok disponovali po prvej svetovej vojne vlastnými elektrárňami, výkon Turbíny bol natoľko veľký, že bohato stačil zásobovať celú fabriku Tatraľanu. Ani druhá svetová vojna nezasiahla do osudov Turbíny. Stratila však svojho zakladateľa, pretože na začiatku vojny Karol Wein z neznámych príčin nechal celý svoj majetok a utiekol do Rakúska. V päťdesiatych rokoch došlo k transformácii energetickej siete a tak sa Turbína dovtedy slúžiaca pre fabriku a obe mestá napojila na celoštátnu sieť. Po odchode Karola Weina prešla pod Bavlňárske závody, ktoré boli neskôr spolu s ňou zoštátnené. V čase socializmu sa stratila všetka dokumentácia o Turbíne. Meno Chlebovcov sa s elektrárňou začalo spomínať v roku 1979, keď sa otec Romana Chlebovca stal jeho správcom. Do budovy Turbíny sa prisťahoval aj s manželkou a piatimi deťmi. Neskôr, rodina, ktorým elektráreň prirástla k srdcu, odišla bývať do Huncoviec. Dnes Turbína patrí súkromnej energetickej spoločnosti (Netík 2001, s.4)¹¹.

¹¹ NETÍK, Ivan. Deväťdesiatročná „babička“ pod štípmi Vysokých Tatier : rarita – vodná elektráreň, ktorá prežila dve svetové vojny, socializmus a prežíva aj v demokracii. 2001.

Zoznam bibliografických odkazov

ANONYM, 2015. *Naša Obec* [online]. [cit. 2015-09-02]. Dostupné z:

http://www.obecbusovce.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=20

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-02-7.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

KORSCH, Bohumil. Archívne materiály rodiny Lukánovej z Košíc. In: BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. S. 159-160. ISBN 978-80-89426-02-7.

MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY, 1986. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská.

MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY, 1987. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská.

NETÍK, Ivan, 2001. Deväťdesiatročná „babička“ pod štítmi Vysokých Tatier : rarita – vodná elektrárň, ktorá prežila dve svetové vojny, socializmus a prežíva aj v demokracii. In: *Podtatranské noviny*. Roč. 42, č. 6, s. 4.

PAVLOVČIN, Ján, Jozef URBAN, Peter KARABIN a Jozef REPČÁK, 1985. *Tatramat, n. p., Poprad nositeľ radu práce : 1845-1985*. [Poprad]: [Tatramat].